

Motion till riksdagen 2019/20:42

av **Christer Nylander m.fl. (L)**

med anledning av prop. 2018/19:136 Ett modernt public service nära publiken – Villkor 2020–2025

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målen för mediepolitiken bör kompletteras med mål om att mediepolitiken bör bidra till att fler människor är nyfikna och kunniga och har förmåga att dra självständiga och välgrundade slutsatser och fatta självständiga och välgrundade beslut, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att public service-bolagen ska vara skyldiga att ha policyer för lokala konkurrenssituationer och att föra dialog med lokala medieaktörer och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en annan ordning för förhandsprövning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att räkna onlinesändningar och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Det är inte svårt att peka på tillfällena i mänsklighetens historia där medier spelat en avgörande roll. De tidiga tidningarna spelade till exempel en avgörande roll för demokratin och för att avslöja oacceptabla sociala förhållanden. Många i Sverige minns fortfarande radioreportage från fredsdagen och hela världen samlades vid teven när första stegen togs på månen. Under arabiska våren var sociala medier en avgörande faktor.

Medier har granskat och avslöjat, men också informerat, samlat och underhållit. Teknik, format, tonalitet, juridik etc. har varierat över tid, men mediers vikt för människors och samhällets utveckling har bestått och består.

Vi är nu inne i en tid där globalisering och ny teknik åter ritar om kartan. På många sätt är utvecklingen positiv. Tillgängligheten ökar, hastigheten ökar, mångfalden ökar. Men som vid alla skiften finns naturligtvis också problem. Gamla affärsmodeller bär inte tidningarna, behovet av ett kritiskt förhållningssätt ökar och det är svårt att orientera sig i informationsöverflöd, för att bara nämna några utmaningar.

Mediepolitik är svårt och politisk reglering av medier är svår. I grunden finns en mycket stark frihet för medierna som måste bevaras, skyddas och sannolikt också stärkas. Medier finns vidare på en marknad med hög grad av konkurrens mellan olika aktörer, det är en ekologi som är känslig och där politiskt beslutad förändring av marknadens förutsättningar och villkor måste ske med stor försiktighet. Det finns samtidigt paradoxalt nog ett demokratiskt behov av reglering och stöd för att medierna ska fortsätta vara en fri, oberoende granskare av makten, en viktig och trovärdig informationskälla, och det behövs stöd för en mångfald som ger olika perspektiv. Det är i denna kontext villkoren för public service ska sättas.

Mål för mediepolitiken

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan. Det är förvisso bra och rimliga mål men det finns anledning att också välja ett annat perspektiv när målen anges. Dagens mediepolitiska mål tar i huvudsak sikte på att skapa goda förutsättningarna för medieaktörer. Liberalerna delar uppfattningen att det är viktigt att slå vakt om goda förutsättningar och att det därför inte finns anledning att ändra något av dagens mål. Däremot bör de kompletteras med ett tydligare individ- och medborgarperspektiv. Mediepolitiken bör utöver nuvarande mål också ha som mål att bidra till att fler människor är nyfikna, kunniga och har förmåga att dra självständiga slutsatser och fatta egna välgrundade beslut. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Värna den mediala ekologin

Medievärlden består av olika aktörer som är konkurrenter men också ömsesidigt beroende av varandra. Förändrar man förutsättningar för en kommer också andra att påverkas, ibland positivt, ibland negativt. Ökade satsningar för public services lokala uppdrag kan ge viktig stimulans för lokaltidningen, men kan också innebära en konkurrenssituation som kraftigt försämrar förutsättningarna för tidningen. Å andra sidan kan minskad lokal närvaro av Sveriges Radio och Sveriges Television innebära att fler kommuner än i dag inte får någon kvalificerad journalistisk bevakning alls. På samma sätt kan en tidnings presstöd innebära en försämrad ekonomisk situation för en annan. I en digitaliserad värld, där mycket av samtalet har flyttat över till sociala medier, blir också den geografiska begränsning som distributionen tidigare satt förändrad, samtidigt som nya former av granskning, debatt och information kan skapas i mycket smala ämnesfält och i små lokala gemenskaper.

Liberalerna anser att självständiga public service-medier med brett uppdrag, bred förankring och stort förtroende är viktigt för demokratin. Detta har också stöd i internationell forskning. Det gäller också den lokala demokratin. Det är därför viktigt med lokal närvaro. Man ska emellertid inte bortse ifrån att närvaron samtidigt kan vara problematisk. Företrädare för lokala tidningar och lokaltidningskoncerner menar att

läsare lockas från deras webbsidor till Sveriges Radios och Sveriges Televisions lokala webbsidor. Detta påverkar möjligheten att få en ny affärsmodell med betald tillgång på nätet att fungera, liksom möjligheten till annonsintäkter. I sammanhanget ska påminnas om att det stora intäktsbortfallet på annonsidan till övervägande del beror på de globala nättjättarna på nätet, men i den känsliga ekonomiska situation många aktörer befinner sig är varje intäktsbortfall bekymmersamt.

Det varken går eller vore önskvärt att sätta upp tydliga ramar för public service-bolagens lokala rapportering. Om t.ex. en skola brinner vore det orimligt att radion inte ska få berätta om det i nyhetssändningar på grund av att en tidning redan skrivit om saken i sin nätupplaga. Å andra sidan är det förståeligt att en aktör som är beroende av annonsintäkter och trafik till sin webb ser problem i att deras journalistiska material som finns bakom betalväggar kan nås i lätt omskriven variant på öppna webbsidor. Mycket tyder på att gränsdragningar kan och bör ske lokalt genom samtal och öppenhet. Liberalerna anser därför att public service-bolagen ska åläggas att ha tydliga policyer för hur man agerar i konkurrenssituationer med lokala medier. Bolagen ska själva fastställa sina policyer, men de bör föregås av en dialog med andra relevanta lokala medieaktörer. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Även de nationella medierna har en helt ny situation, skapad av globalisering och digitalisering, och det innebär också nya förutsättningar och nya utmaningar för mediepolitiken. Ägarstrukturer stöps om och globala aktörer tar en allt större del av människors mediekonsumtion. Den starka ställning som Facebook, Google, Apple och Amazon skapat sig på området kan inte bortses ifrån när nationell mediepolitik diskuteras och beslutas. Till det ska läggas att Netflix, HBO med flera håller på att i grunden förändra tv-tittandet och att poddar tar allt större del av ljudmediet. De globala plattformarnas dominans gäller inte bara hushållens konsumtion. De globala aktörernas ställning på annonsmarknaden och i insamlandet av data har sannolikt ännu större strategisk betydelse. Vad detta innebär på lång sikt är omöjligt att veta. Behovet av lokala granskningar, lokala vinklingar, lokala berättelser och lokala tolkningar kan innebära ett uppsving eller åtminstone en överlevnad för andra aktörer än de globala dominanterna, men det kan naturligtvis också bli en utveckling där så inte sker, vilket skulle innebära att många berättelser, vinklingar och tolkningar inte skulle nå ut och att många granskningar inte skulle ske.

Mot bakgrund av den stora förändring som nu sker är det beklagligt att regeringen inte har ambitionen att ta ett helhetsgrepp kring mediepolitiken. Vad gäller public service borde avgift, innehåll och grundlagsskydd hanteras i en samlad process. Denna borde i sin tur sättas in i ett större mediepolitiskt sammanhang med syfte att se mediepolitiken som en helhet. I denna helhet borde vidare de globala jättarnas dominans diskuteras. Nu har public service brutits ut i olika delar, men ännu finns möjlighet att se mediepolitiken som helhet i ett större sammanhang.

Förhandsprövning

Det faktum att regeringen valt att dela upp behandlingen av public service i olika moment påverkar också självständigheten. Det rimliga vore att avgöra finansieringsfrågan samtidigt som man lägger fast ramarna för verksamheten och stärker bolagens grundlagsskyddade självständighet.

Liberalerna anser att det är rimligt att ha ett system för förhandsprövning av nya tjänster, inte minst mot bakgrund av det behov som beskrivs ovan av att värna den

mediala ekologin. Det finns dock anledning till ytterligare överväganden kring utformningen av förhandsprövningen på tre områden.

För det första är det en orimlig ordning att regeringen är sista instans i ärenden som kommer upp för förhandsprövning. En ny ordning där regeringen inte är inblandad i förhandsprövningen bör skyndsamt utredas och genomföras.

För det andra är det orimligt att nyhetstjänster ingår i förhandsprövningen. Åtminstone till dess att en ny ordning för förhandsprövning finns på plats bör nyhetstjänster undantas. Det får inte finnas någon som helst möjlighet eller ens en möjlighet till misstanke att en sittande regering kan få avgöra huruvida en ny nyhetstjänst eller ny produkt med grävande journalistik ska få sättas igång månader före ett val.

För det tredje måste det vara än tydligare än i regeringens proposition att tredjepartsanmälningar inte på något sätt kan ha retroaktiv verkan. Befintlig verksamhet och befintliga tjänster granskas redan av granskningsnämnden.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Räkna digitalt tyngre vad gäller barn- och ungdomsuppdraget

I propositionen anger regeringen att public service-bolagen ska få lägga större vikt vid onlinesändningar när man granskar hur uppdraget fullföljs (t.ex. hur stor andel som är på minoritetsspråk). Det är välkommet. Det är emellertid ett faktum, som också noteras i propositionen, att barn och unga i liten och minskande omfattning ser på linjär teve och sällan lyssnar på radio i den ordning tablån erbjuder den. Det är därför rimligt att man i de delar som berör barn och unga bör lägga ännu större vikt vid det digitala när man avgör om uppdraget fullföljs för denna målgrupp. Mot bakgrund av den utveckling som skett i mediekonsumtionen de senaste åren, som lär fortsätta framöver är det sannolikt i det närmaste omöjligt att uppdraget som riktas mot barn och unga kan uppnås i marknät och tablå. Regeringen bör i utformandet av sändningstillståndet ta större intryck av hur barn och ungas faktiska mediekonsumtion ser ut än man gjort i propositionen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Christer Nylander (L)

Johan Pehrson (L)

Maria Nilsson (L)

Mats Persson (L)

Gulan Avcı (L)

Lina Nordquist (L)

Allan Widman (L)